

Uluslararası Hemşireler Birliğinin Hemşireler Günü “Tematik Kitapçıklarının” Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi

Evaluation of the Nursing Day "Thematic Booklets" of the International Council of Nurses in The Historical Process

Lütfiye Gökçe¹, Özüm Erkin², Şafak Dağhan³

¹İzmir İl Sağlık Müdürlüğü Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir, Türkiye

²İzmir Demokrasi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

³Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Cite as: Gökçe L, Erkin Ö, Dağhan Ş. Uluslararası hemşireler birliğinin hemşireler günü "tematik kitapçıklarının" tarihsel süreçte değerlendirilmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2023;10(3):414-426. **DOI:** 10.54304/SHYD.2023.32704

Öz

Giriş: Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN), Ocak 1974 yılından başlayarak her yıl belli bir tema (mesaj) ile milyonlarca hemşire için eğitim kitapçığı niteliğinde, kamuoyu ve toplum içinse bilgilendirme materyali olan "Uluslararası Hemşireler Günü Tematik Kitapçığı"nı yayınlamaktadır.

Amaç: Hemşireler günü tema kitapçıklarının tarihsel süreçte içerik analizleri yapılarak, uluslararası düzeyde hemşirelere ve kamuoyuna verilen mesajlar ve tarihsel süreçte hemşirelik rollerinin oluşumu incelenmiştir.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı tipte olup 2002-2022 tematik kitapçıklarının tarihsel süreçte betimsel içerik analiziyle, hemşirelik rolleri, hemşirelere ve kamuoyuna verilen mesajlar incelenmiştir.

Bulgular: Araştırmada 2002-2022 yılları arasındaki 21 tematik kitapçığa erişim sağlanabilmiştir. Kitapçıklar içerik olarak; (1) tema başlığı/yayınlandığı diller, (2) alt başlıkları, (3) kullanılan literatür kaynak sayısı ve dağılımı, (4) içeriğinde ele alınan sağlıkla ilişkili sosyal, politik ve ekonomik değişkenler ve (5) hemşirelere mesajlar, atıf yapılan hemşirelik rolleri ve kurumlara/kamuoyuna yönelik öneriler olarak beş başlıkta incelenmiştir.

Sonuç: Uluslararası Hemşireler Birliği tematik kitapçıklarında ele alınan hemşirelik rolleri; bakım verici, eğitici, araştırmacı, yönetici, karar verici /vaka yönetici, savunucu, kariyer geliştirici, özerk ve sorumluluk sahibi olma, tedavi edici/uzman, danışman, liderlik ve değişim ajanı, iletişim/ koordinatörlük/çevre düzenleyici, rehabilite edici, rahatlatıcı, sosyal belirleyici ve politika yapıcı roller olarak belirlenmiştir. Bu rollerden kariyer geliştirici, rehabilite edici ve rahatlatıcı rollerin 2019 ICN tematik kitapçığında ele alındığı görülürken, karar verici/vaka yöneticisi hemşirelik rolü de 2019 ve sonrasında önem kazanmıştır. Bu doğrultuda ilerleyen çalışmalarda, kariyer geliştirici, rehabilite edici ve rahatlatıcı rollerin geliştirilmesi karar verici/vaka yöneticisi rolünün öneminin açıklanması önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Hemşirelik rolleri, hemşirelik, Uluslararası Hemşireler Birliği, ICN.

Abstract

Introduction: The International Council of Nurses (ICN) has been publishing the "International Nurses Day Thematic Booklet", which is an educational booklet an informational material specific message/theme, every year since January 1974.

Aim: By analyzing the content of the nurses day theme booklets in the historical process, the messages given to nurses and the public at the international level and the formation of nursing roles in the historical process were examined.

Method: The research is descriptive type and the nursing roles and the messages given to the nurses and the public were examined by examining the descriptive content of booklets in the historical process between 2002-2022.

Results: Access to 21 thematic booklets between 2002-2022 were examined under five titles.

Conclusion: Nursing roles discussed in the International Nurses Association thematic booklets and have seen caregiver, educator, researcher, manager, decision maker/case manager, advocate, career developer, autonomous and responsible, therapist/expert, counselor, leadership and change agent, communication/ordinator/environmentalist, rehabilitator, comforter, social determinant and policy maker nursing roles. Among these roles, career enhancing, rehabilitating and comforting roles were seen to be discussed in the 2019 ICN thematic booklet, and the role of decision maker/case manager nursing has gained importance in 2019 and beyond. In future studies in this direction, it may be suggested to develop career-enhancing, rehabilitative and comforting roles and to explain the importance of the decision-maker/case manager role.

Keywords: Nursing roles, nursing, The International Council of Nurses, ICN.

Corresponding author / Sorumlu yazar: Lütfiye Gökçe • ela1406@gmail.com

Recieved / Geliş: 24.11.2022 • **Accepted / Kabul:** 25.12.2023 • **Published Online / Online Yayın:** 30.12.2023

Giriş

Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN) 1899'da kurulmuş, 20 milyondan fazla hemşireyi temsil eden, 130'dan fazla ulusal hemşirelik derneğinden oluşan, uluslararası alanda önde gelen hemşireler tarafından yönetilen geniş kapsamlı ilk uluslararası sağlık örgütüdür. Herkes için kaliteli hemşirelik bakımı, güçlü küresel sağlık politikaları, hemşirelik bilgisinin ilerlemesi, hemşirelik mesleğinin dünya çapında saygın, yetkin olması ve hemşirelik iş gücünün memnuniyeti için çalışmaktadır (International Council of Nurses [ICN], 2022). Ocak 1974'den bu yana her yıl Florence Nightingale'in doğum günü olan 12 Mayıs "Dünya Hemşireler Günü" olarak kutlanmaktadır. Bu bağlamda ICN, dünya hemşirelerine her yıl bir mesaj kapsamında tema belirleyerek, milyonlarca hemşire için eğitim kitapçığı niteliğinde ve toplum için de bir bilgilendirme materyali olan "Uluslararası Hemşireler Günü Tematik Kitapçığı" nı yayınlamaktadır (ICN, 2020). ICN 2020 yılını 'Uluslararası Hemşire ve Ebe yılı' olarak belirlemiş, profesyonel hemşirelik mesleğinin rol ve sorumluluklarının yaşamsal önem taşıdığını vurgulamıştır (ICN, 2020a). ICN, Dünya Sağlık Örgütü ve Ulusal Hemşirelik Derneklerinin '2020 Dünya Hemşirelik Raporu'nda (State of the World's Nursing, 2020), hemşirelere her zamankinden fazla gereksinim olduğu ve gelecekte iyileştirilmiş, sürdürülebilir ve dayanıklı sağlık sistemlerini tasarlama ve oluşturmada, güçlendirilmiş, değerli ve canlandırılmış hemşirelik işgücünün çok önemli olacağı vurgulanmaktadır (World Health Organisation [WHO], 2020). Bu bağlamda, rol ve sorumlulukları yaşamsal önem taşıyan hemşirelik mesleği, biyo-psiko-sosyal yaklaşımla bireyselliği kabul eden, güven, dürüstlük ve ortak sorun çözme alanı sağlayan ilişkilere dayanmaktadır (Girvin ve ark., 2016; ICN, 2020a). Hemşirelik rolleri geçmişten günümüze kadar yardım etme ile ilişkilendirilmiştir (Gedük, 2018; Hood ve Leddy, 2003; Taylan ve ark., 2012). Günümüzde hemşirelik mesleğinin yetki ve sorumluluklarının artmasıyla bağımsız işlev ve rollerinin de değiştiği, geliştiği kanıtlarla desteklenmiştir. Bu doğrultuda çağdaş profesyonel hemşirelik rolleri; bakım verici, eğitici, araştırmacı, yönetici, karar verici, savunucu, kariyer geliştirici, özerk ve sorumluluk sahibi olma, iletişim ve eş güdüm sağlama, rehabilite edici, rahatlatıcı, tedavi edici, danışman rolleri olarak belirlenmiştir (Gedük, 2018; Jenkins, 2005; Jokiniemi ve ark., 2012; Taylan ve ark., 2012).

Günümüzde bilimsel ve kanıta dayalı bilgiyi kullanarak yeni bakım yöntemleri geliştirmeyi ve uygulamaya bir gereklilik olarak gören çağdaş hemşirelik anlayışıyla hemşirelik mesleği, geliştirilen uygulamalarla ilgili önemli sorumluluklar üstlenmiş ve böylece rol ve işlevlerini de genişletmiştir (Açıkgöz ve Baykal, 2023; Allen, 2000; Gedük, 2018). Bu doğrultuda günümüz hemşireleri, bakım rolünü sürdürürken bir yandan da araştırma yapma, kuram geliştirme, mesleki örgütlere ve politika çalışmalarına katılma gibi profesyonel rol ve işlevleri yerine getirebilen meslek üyeleri durumuna gelmişlerdir (Açıkgöz ve Baykal, 2023).

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Araştırma, ICN'in hemşireler günü tema kitapçıklarının tarihsel süreçte içerik analizleri yapılarak, uluslararası düzeyde hemşirelere ve kamuoyuna verilen mesajlar ve hemşirelik rollerinin ele alınışını incelemek amacıyla, nitel araştırma yöntemlerinden dökümün incelemesi yöntemiyle tanımlayıcı tipte gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, ICN tarafından yayınlanan Hemşireler Günü "Tematik Kitapçıkları" (n=33) oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmeden tüm kitapçıklar araştırma kapsamına alınmış, ancak, ICN'in web sitesinde erişime açık 2002-2022 yılları içeren 21 kitapçık örnekleme oluşturmuştur. Diğer kitapçıklar e-mail yoluyla ICN'den istenmiş, araştırma sürecinde konuyla ilgili geri bildirim verilmediği için araştırma kapsamına alınamamıştır (Tablo 1).

Tablo 1. 1988-2001 ICN tematik kitapçıkları

1988 - Güvenli annelik
1989 -Okul Sağlığı
1990 - Hemşireler ve çevre
1991 - Ruh Sağlığı - Hemşireler Eylemi
1992 - Sağlıklı yaşlanma
1993 - Kalite, maliyet ve hemşirelik
1994 - Sağlıklı bir millet için sağlıklı aileler
1995 - Kadın Sağlığı: Hemşireler yol açıyor
1996 - Hemşirelik araştırmaları ile daha iyi sağlık
1997 - Sağlıklı gençler =Parlak bir gelecek
1998 - Toplum sağlığı için ortaklık
1999 - Hemşireliğin geçmişini kutla, geleceğine sahip çık
2000: Hemşireler-Sizin için her yerde
2001: Hemşireler-Sizin için her yerde: Şiddetle yönelik birleşme

Veri Toplama Araçları ve Yöntemi: ICN'in tematik kitapçıklarında atıfta bulunduğu hemşirelik rolleri kodlanarak içerik analizi formları oluşturulmuş, formlara örnekleme ait veriler işlenmiş ve bilimsel yazın ışığında sistematik değerlendirilme yapılmıştır. Oluşturulan içerik inceleme formunda; o yıla ait temanın konusu ve kitapçığın yayınlandığı dil sayısı, alt başlıkları, kullanılan kaynak sayısı ve dağılımı (kitap, internet, dergi, gri literatür), içerikte ele alınan sağlıkla ilişkili sosyal, politik ve ekonomik değişkenler, kitapçıkla hemşirelere verilen mesajın hemşirelik rollerine yaptığı atıf ve kurumlara veya kamuoyuna yönelik getirilen öneriler değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi: Kitapçıkların eğilimlerinin ve araştırma sonuçlarının tanımlayıcı boyutta değerlendirilmesi sistematik çalışmalarda kullanılan betimsel içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır ve PRISMA/2020 Kontrol Listesinden yararlanılmıştır. Nicel veriler SPSS 22.00 paket programında frekans ve yüzde hesaplamaları yapılarak analiz edilmiştir (Çalık ve Sözbilir, 2014).

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmada evrene ulaşmak ve araştırmayı bildirmek amacıyla ICN ile mail yoluyla iletişime geçilmiş, yanıt alınamaması nedeniyle, araştırma verileri bilim dünyasına sunulmuş ve erişime açık olan belgeler üzerinden toplandığından, araştırma etik kurul onayına gerek duyulmadan yürütülmüştür.

Araştırmanın Sınırlılığı: Araştırmada, evrene ulaşılamaması ve tematik kitapçıkların çevirilerinin yazarlar tarafından yapılması dolayısıyla genelleme yapılamaz.

Bulgular

Araştırmada "Hemşireler Günü Tematik Kitapçıklarının" tümüne ulaşılması hedeflenmiş (n=33) ancak 2002-2022 yılları arasındaki 21 tematik kitapçığa erişilebilmiş ve betimsel içerik analizi beş başlıkta incelenmiştir.

2002-2020 Yılları ICN Kitapçıklarının Tema Başlığı ve Yayınlandığı Diller: Kitapçıklardaki tema konularının dağılımı; %46,7'si sağlığın sosyal belirleyicileri ve koruyucu sağlık hizmetleri, %53,3'ü sağlık sistemleri, istihdam ve kaliteli bakımın bileşenleri ile ilişkili olup kitapçıklar, ağırlıklı olarak İngilizce (22 kit) ve Japonca (15 kit) yayımlanmıştır (min/max=1-8) (Şekil 1).

Tematik Kitapçık Kodu	Yayınlandığı Yıl	Tematik Kitapçık Başlığı	İngilizce	Japonca	Almanca	İtalyanca	Portekizce	Romence	Arnavutça	Çekçe	Thai dili	Fransızca	İspanyolca	Türkçe
ICNT02	2002	Hemşireler-Sizin için her yerde: Ailelerin bakımında	■	■										
ICNT03	2003	Hemşireler: AIDS damgalaması ile mücadele, herkes için bakım	■	■										
ICNT04	2004	Yoksullukla mücadelede yoksullarla çalışmak	■	■										
ICNT05	2005	Hasta güvenliği için hemşireler: Hedef sahte ve standartların altında ilaçlarla mücadele	■	■										
ICNT06	2006	Sağlıklı istihdam hayatı kurtarır	■	■										
ICNT07	2007	Olumlu çalışma ortamları: Kaliteli işyerleri= Kaliteli hasta bakımı	■	■										
ICNT08	2008	Toplumlara nitelikli hizmet ulaştırma ve sunma: Birinci basamak sağlık hizmetlerine liderlik eden hemşireler	■	■										
ICNT09	2009	Toplumlara nitelikli hizmet ulaştırma ve sunma: Hemşirelik bakımında inovasyon	■	■										
ICNT10	2010	Toplumlara nitelikli hizmet ulaştırma ve sunma: Kronik hastalıkların bakımını yöneten hemşireler	■	■										
ICNT11	2011	Açığı kapatmak: Artan erişim ve eşitlik	■	■	■									
ICNT12	2012	Açığı kapatmak: Kanıtın eyleme	■	■										
ICNT13	2013	Açığı kapatmak: Binyıl kalkınma hedefleri	■	■		■	■							
ICNT14	2014	Hemşireler: değişim için bir güç; sağlık için hayati bir kaynak	■	■			■	■						
ICNT15	2015	Hemşireler değişim için bir güç; sağlığı ve esenliği geliştirmek için etkin bakım, etkin maliyet	■	■	■	■			■					
ICNT16	2016	Hemşireler değişim için bir güç; sağlık sistemlerinin dayanıklılığının artırılması	■	■					■	■				
ICNT17	2017	Hemşireler Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada öncü bir ses	■	■	■	■	■		■	■	■			
ICNT18	2018	Hemşireler "Sağlık Bir İnsan Hakkıdır" Söylemine Öncü Bir Ses	■	■		■	■		■	■		■	■	
ICNT19	2019	Hemşireler Hemşirelik, Küresel Sağlık ve Evrensel Sağlık Güvencesinde Herkes için Sağlıkta Öncü Ses	■	■		■	■		■	■		■	■	
ICNT20	2020	Hemşireler Dünya Sağlıkta Öncü Bir Ses	■	■	■							■	■	■
ICNT21	2021	Hemşireler Geleceğin Sağlık Bakım Vizyonu için Öncü Bir Ses	■	■								■	■	
ICNT22	2022	Hemşireler Öncü Bir Ses-Küresel Sağlıkta Güvence Altına Almak için Hemşireliğe Yatırım Yapın ve Haklara Saygı Gösterin	■	■								■	■	

Şekil 1. 2002-2022 ICN tematik kitapçıklarının başlıkları, yayınlandığı diller

2002-2022 ICN Kitapçıklarının Alt Başlıkları: ICN tematik kitapçıklarında tema başlıklarının vermek istediği mesajı karşılar nitelikte alt başlık ve konu içerikleri olduğu ve alt başlık ve konu içerikleri yönünden temada belirtilen ana düşünceyi yansıttığı görülmüştür.

2002-2022 ICN Kitapçıklarının Literatür Kaynak Sayısı ve Dağılımı: Kitapçıklarda yararlanılan kaynakça sayısı ortalaması 61.50±43.84 bulunmuştur (min/max=12-178). En çok atıf yapılan kaynakların sıralaması ele alındığında; internet kaynağı, dergi, gri literatür ve kitaplar olduğu görülmüştür.

2002-2022 ICN Kitapçıklarında Ele Alınan Sağlıkla İlişkili Değişkenler: ICN tema kitapçıklarında yer alan ve özellikle vurgulanan sağlıkla ilişkili sosyal, politik ve ekonomik değişkenler Şekil 2'de gösterilmektedir.

Tematik kitapçık kodu	SAĞLIKLA İLİŞKİLİ SOSYAL, POLİTİK VE EKONOMİK DEĞİŞKENLERDE ODAK NOKTALAR
ICNT02	Aile dostu politikaları teşvik ve aile/aile merkezli bakımın önemi
ICNT03	Stigma, yoksulların damgalanması, sosyal izolasyon ve AIDS salgınının damgalama ve ayrımcılık
ICNT04	Yoksulluk, bulacağı hastalıklar, maternal, prenatal mortalite, beslenme sorunları, sosyal ve ekonomik gelişimi engellenen sağlıksız toplum, "en güvenilir" sağlık mesleği hemşirelerin yoksulların savunuculuğu
ICNT05	Sahte ilaçların toplum sağlığını tehdit ettiği
ICNT06	Küreselleşme, sağlıklı istihdam kavramının oluşması, AIDS, SARS ve grip salgınları hemşirelik hizmetlerinde eksiklik, insan kaynakları planlaması ve politikalarda sağlık çalışanları önemi, uygun istihdam koşulları
ICNT07	Cinsiyet ayrımcılığı, hemşirelik kadın işi olarak ve küçük görülmesi, iş yeri koşulları, hemşirelerin saygı görmemedikleri, kendilerine değer verilmediğini düşünmeleri
ICNT08	Evransel sağlık hizmetlerinde hedeflerinde basamak sağlık hizmetlerinin önemi, ülkelerde sağlık eşitsizlikleri, AIDS pandemisi Sahra altı Afrika ülkelerinde azalan yaşam beklentisi, hastane temelli yaklaşım, küreselleşme, artan sağlık hizmetleri maliyeti, talep ve beklenti artışı, nüfus değişimleri, hemşire ve diğer sağlık çalışanı sayısı değişiklikleri, hemşirelik potansiyelinin yasal ve politik olarak kullanılması isteği, hizmet stabilizasyonun sağlanamaması, kaynak kıtlığı ile ilgili sosyal çalışma ve kargaşa, doğal ve insan kaynaklı felaketler, endemik ve pandemik hastalıklar, kronik hastalıklar ve toplum temelli hizmeti eğilimi
ICNT09	Sağlık bakım sistemlerinin ilerlemesinde temel kaynağı "yenileşim/İnovasyon", iyi yetişmiş insan gücünü, inovasyonunun maliyet etkinliği, kriz
ICNT10	Artan sağlık maliyeti, kronik hastalıkların önemi ve "katiller" olarak nitelendirilebileceği, düşük ve orta gelirli ülkelerde görüldüğü, yüksek ekonomik maliyeti sosyal yük getirdiği, bireylerin geleceğini ve yaşam kalitesine olumsuz etkilediği
ICNT11	Sağlığın sosyal belirleyicileri komisyonu ve binyıl kalkınma hedefleri, sağlığa erişim eşitsizlikleri, eğitim durumu, engellilik, sosyoekonomik düzey, coğrafi konum, diyet-beslenme durumu ve cinsiyet gibi belirleyiciler ile ilişkileri ve hemşirelerin rolleri
ICNT12	Sağlık sisteminde kanıt kullanımının önemi, kanıt ile eylem arasında boşlukların kapatılması, kanıttan eyleme kapsamında politik faktörler, ekonomik faktörler, sosyal faktörler, teknolojik faktörler, yasal faktörler ile ilişkilendirilmesi
ICNT13	Binyıl kalkınma hedefleri çerçevesinde hemşireler; hastalık yükü, küreselleşmenin sağlığa etkisi, gelişimsel ve çevresel sürdürülebilirlik zorluğu, toplum sağlığında hemşirelerin önemi
ICNT14	Hayati kaynak hemşireler, sağlık hizmetlerine değişim, küreselleşme, sağlık işgücü pazarında arz ve talep ucuurumu oluşması, küresel hemşire göçünün
ICNT15	Hemşirelerin sağlık hizmetlerinde finansman, kaynak dağılımı, stratejik planlama ve bütçelemede anlayış geliştirilmesi, politikaların yapıtlı ve uygulansının anlamları, ekonomik kriz hemşirelik işgücü ve bakımda yitimi etkisi, küresel hemşire eksikliğinin istihdama etkisi, sağlık ve hemşirelik giderlerinde kesintiye gidilmesi, ülkelerin çoğunluğunda raporlara yansım olan hemşire eksiklikleri, kız çocuklarının eğitimi, sağlıkta adalet, cinsiyet eşitliği insan hakları, insan onuru gibi mileniyum kalkınma hedeflerinde ihmal edilmiş sosyal belirleyiciler
ICNT16	Yaşlanan nüfus, kronik hastalıkların artışı, teknolojiye artışı, sağlık hizmet bütçesinin artırılması, yeni modeller
ICNT17	Genel nüfus ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri, hedeflere ulaşmada mevcut çabayı belirleyerek takdir etmek, hemşirelik insan gücünün öneminin ortaya konulması
ICNT18	Erişilebilir/uygun sağlık hizmetlerinin yokluğu, sağlık hakkı hemşirelerinde hakkı, güvenli çalışma ortamı, yeterli ücret, kaynaklara erişim, eğitim hakkı, hemşirelerin sağlık haklarına katkı sağlayacağı, hemşirelerin sağlıkla ilgili kararların alınmasında, politika geliştirme uygulamalarında söz sahibi olması
ICNT19	Hemşirelerin sağlığın sosyal, ekonomik, kültürel ve politik belirleyicilerini hesaba katan sağlık sistemleri oluşturabileceği, sağlıktaki eşitsizliklerin tespiti, sağlığın desteklenmesi, hastalıkların önlenmesinde odağın nüfus sağlığı yaklaşımı olması, herkesin sağlığının iyileştirilebilir olduğu, hemşire liderliği
ICNT20	Hemşirelik mesleğinin sesinin tüm dünyada duyulması, toplumların refahına katkıda bulunduğunun bilinmesi
ICNT21	Sağlık hizmetlerinin sunumunda hemşireleri etkili /yeterli pozisyonlarda istihdamın önemi, insan merkezli, bütüncül yaklaşımlı hizmeti sunumunun toplumlar için olumlu sağlık çıktılarına ulaştıracağı vizyonu
ICNT22	Çeşitli paydaşlara çok sektörlü rehberlik, pandemiyin genel olarak sağlık sistemlerine, özel olarak hemşirelik iş gücüne getirdiği yük, eğitim, meslek alanları, liderlik ve hizmet sunumu politika alanları ve yatırım yapmanın faydaları, yetersiz yatırımların kanıtları, anlamlı yatırımlardan beklenen sonuçlar, önceliklerin başarılı şekilde yerine getirilmesi, izlenmesi için gerekli eylemler

Şekil 2. ICN kitapçıklarında ele alınan sağlıkla ilişkili değişkenlerde odak noktalar

2002-2022 ICN Kitapçıklarının Hemşirelere Mesajları, Atıf Yapılan Hemşirelik Roller ile Kurumlara ve Kamuoyuna Önerileri: ICN kitapçıklarında atıf yapılan hemşirelik rolleri bilimsel yazın göz önüne alınarak kodlanmıştır. Kodlama dışı olduğu düşünülen rol atıfları diğer roller başlığı altında verilmiştir. Araştırmada kodlanan roller; çağdaş hemşireliğin bakım verici, eğitici, araştırmacı, yönetici, karar verici, savunucu, kariyer geliştirici, özerk ve sorumluluk sahibi olma, iletişim ve eş güdümlü sağlayıcı, rehabilite edici, rahatlatıcı, tedavi edici, danışman rolleriyle birlikte veriler ışığında ulaşılan önderlik, değişim ajanı, sosyal belirleyici ve politika yapıcı rolleri olarak belirlenmiştir. 2002-2022 ICN tematik kitapçıklarında atıf yapılan hemşirelik rolleri, atıf alma yüzdeleri Şekil 3'te gösterilmiştir.

2002-2022 ICN Tematik Kitapçıklarında Atıf Yapılan Hemşirelik Roller ve Atıf Alma Yüzdeleri

	Atıf Yapılan Tematik Kitapçık Sayısı (N)	Atıf Alma Yüzdeleri (%)
Savunuculuk Rolü	20	95.23
Bakım Verici	18	85.71
Yönetici Rolü	14	66.66
Araştırmacı Rolü	13	61.90
Eğitici Rolü	13	61.90
Çevre Düzenleyici Rol İle Birleştirilen İletişim Ve Koordinatörlük Rolü	13	61.90
Tedavi Edici/Uzman Rolü	11	52.38
Danışmanlık Rolü	8	38.09
Karar Verici /Vaka Yöneticisi Rolü	5	23.80
Özerk ve Sorumluluk Sahibi Olma Rolü	4	19.04
Rehabilite Edici Rolü	3	14.28
Kariyer Geliştirici Rolü	2	9.52
Rahatlatıcı Rolü	2	9.52

	Atıf Yapılan Tematik Kitapçık Sayısı (N)	Atıf Alma Yüzdeleri (%)
Değişim Ajansı Rolü	21	100.0
Politika Yapıcı Rolü	17	80.95
Liderlik Rolü	13	61.90
Sosyal Belirleyici	13	61.90

Şekil 3. 2002-2022 ICN tematik kitapçıklarında atıf yapılan hemşirelik rolleri, atıf alma yüzdeleri

Araştırma bulgularına göre;

'Hemşireler Sizin İçin Her Yerde' sloganıyla ICNT02-05'de

ICNT02'de hemşirelerin aile sağlığı farkındalığı, sağlığı koruma-geliştirme ve bireysel bakım ve baş etmeyi güçlendirmedeki en temel rolleri anlatılmaktadır. Aile-hemşire iş birliğinin önemi vurgulanırken, kamu politikaları belirlemede ve ailenin savunuculuğunda hemşirelerin rolleri olduğu belirtilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; birey/ailenin sağlıklı seçim yapması, kronik hastalık, sakatlıkla başa çıkma, stres yönetimi ve okul/işyerleri gibi alanlarda toplumu güçlendirmede hemşirelerin rolleri anlatılmaktadır. Ayrıca sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasının önemi, sağlık giderlerinin azaltılması, kültürler arası bakımın sağlanması ve aile odaklı hizmet sunumunun gerekliliği bildirilmektedir (ICN, 2002).

ICNT03'de hemşirelere HIV salgınında tedaviye erişim ve savunmasız gruplara sosyal yardım kapsamında hemşire desteği, kaynakların iyi kullanımının sağlanması, AIDS/HIV ayrımcılığı/damgalanması ile mücadele stratejilerinin geliştirilmesi ve toplumu bilinçlendirmesi öğütlenmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; HIV/AIDS dostu hastaneler, güvenli, destekleyici iş yerleri, bakım vericilerin eğitimi, danışmanlık, infekte bireylerin gizli kalmamasının (sessizliğin bozulması) sağlanması, bakımın genel ve uzman meslek üyelerince desteklenmesi, yeterli malzeme, koruyucu ekipman sağlanması, kılavuz ve politikaların geliştirilmesi, AIDS/HIV'in küresel boyutuna dikkat çekilmesi önerilmekte, ayrıca damgalamayı önlemede hükümet-sivil toplum-sağlık çalışanları ile işbirliği ve HIV/AIDS bireylerin katılımının etkili olacağı aktarılmaktadır (ICN, 2003).

ICNT04’de hemşirelere; yoksulluk ve sağlık farkındalığının artırılması, yoksulluğu azaltmak, sağlığı geliştirmek için çok sektörlü eylemlerin desteklenmesi ve sağlık bakım sonuçlarını iyileştirmede eğitime yapılan yatırımın etkili bir sosyal politika olduğu iletilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere ise sağlık belirleyicileri ve hemşirelerin savunmasız grupların gereksinimlerini karşılayabilmeleri ve güçlenebilmeleri konusunda eğitimi olmaları vurgulanmaktadır (ICN, 2004).

ICNT05’de hemşirelere; sahte ilaçları belirleme konusunda hastalarının kullandıkları ilaçlara ilişkin söylemlerini (ilacın etki etmediği, tadının kokusunun farklı olduğu, beklenen etkiler dışında etkiler yaşandığı vb. gibi) dikkate alarak sahte ilaçtan şüphe etmeleri gerektiği belirtilmektedir. Kurum, kamuoyu, derneklere; toplumu bilinçlendirmede ve sahte ilaçların tehlikeleri konusunda toplumu eğitmede hemşirelerin anahtar rol üstleneceği anlatılmaktadır (ICN, 2005).

Sağlıklı İstihdam, Olumlu Çalışma Ortamları- Kaliteli İşyerleri-Kaliteli Hasta Bakımı ICNT06-07’de

ICNT06’da hemşirelere; yeterli ve yetkin hemşire istihdamının ilaç hataları ve yatak yaralarını azalttığı, hasta doyumunu artırdığı, yeterli personelin bulunmadığı hasta bakım ortamlarında ise hemşirelerin genellikle endişe duyduğu ve bu durumun açılan hukuk davalarında “mesleki yükümlülükten sürekli endişe” tanımıyla yer aldığı ve lobicilik çalışmalarının gerektiği mesajı sunulmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; güvenli bakım, çalışma ortamı düzenlemelerinin sağlanması, lobicilik faaliyetleri, hasta gereksinimlerinin tanımlanması, önemli verilerin toplanması, karar almada etkili iletişim planının hazırlanması öğütlenmektedir. ICNT06’nın sağlık çalışanlarının istihdamının kılavuz olarak kullanımının önemi vurgulanmaktadır. Hemşirelik ve sağlık ekibi üyelerinin eylem hedeflerinin belirlenerek, ortak ve bireysel yeterliliklerin belirlenmesi, en uygun hemşirelik bakımında gerekli uygulama ve yeterlilik kapsamının izlenmesi, “multidisipliner/interdisipliner” ortaklıkların önemi, hasta/halk güvenliğine ilişkin etkinliklerin düzenlenmesi ve bilgilendirmeler, hedef kitlenin ‘sağlıklı istihdam düzeyleri-yeterli hemşire hasta oranları’ konusunda bilgilendirilmesi, yerel gazete ilanlarıyla ilgililere isteklerin ulaştırılması ve medya kanallı etkinliklerin düzenlenmesi önerilmektedir (ICN, 2006).

ICNT07’de hemşirelere; sağlıksız iş ortamının iş doyumunu azalttığı anlatılmakta, hemşirelik performansını destekleyen sağlıklı iş ortamı örneklerinin var olduğu ve bu iş ortamlarının mesleğe bağlılığı artırdığı belirtilmektedir. Hemşireliğin, kadın işi olarak görülmesinin hemşirelerde yüksek oranlarda şiddet ve ilişkili hastalıklardan etkilenmeye yol açtığı belirtilmektedir. Bu etkilenmenin yeterince önlenmemesi sonucunda, hemşirelerin meslekte kalma süresinin azalacağı, değer ve saygı görmeme düşüncesinin gelişebileceği vurgulanmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; ülke çapında geçerli somut politikaların oluşturulması, olumlu çalışma ortamları geliştirmede mesleki çevre koşullarına yönelik yerel ve ulusal politikaların tanımlanması, politika yapıcı-hasta güvenliği-olumlu çalışma ortamları arasında bağlantı kurulması, uluslararası düzeyde olgu raporlarının toplanması önerilmektedir. Hemşire işgücü hareketliliğinin desteklenmesi, öncelikli eylemlerin belirlenmesi, çalışma koşullarına ilişkin kılavuzların oluşturulması, en iyi uygulama kanıtlarının yayılması, çalışma ortamı komitelerinin kurulması, iletişim planlarının hazırlanması, olumlu iş ortamının sağlanması ve işgücü örgütlenmesiyle ilişkili komitelerle lobi/işbirliği stratejileri geliştirilmesi, sorunlu uygulama ve eylemler için bildirimde bulunulması önerilmektedir (ICN, 2007).

Toplumlara Nitelikli Hizmet Ulaştırma ve Sunma ICNT08-10’da;

ICNT08’de hemşirelere; birinci basamak sağlık hizmetlerinin toplumlara hizmet sunduğu, toplum temelli eğitime odaklanmanın toplum gereksinimlerini eğitim müfredat programlarına eklenmesinin, öğrencilerde çok kültürlü yaklaşımları kabul ölçütlerini geliştirmenin, en iyi uygulama modelleri için ulusal hemşirelik birlikleriyle işbirliğinin ve birinci basamakta hemşirelik rolünü destekleyici araştırmaların yürütmenin eğitim kurumlarının sorumlulukları olduğu hatırlatılmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; birinci basamak sağlık hizmetlerinin öğrenci uygulamalarına yerleştirilmesi, fakültelerde sürdürülmesi, nitelikli klinik deneyimin öğrencilere sunulması ve önderlik gelişiminin sağlanması, bakanlıklar/kurumlarla iş birliği, hemşirelik araştırma kapasitesinin güçlendirilmesi, sürekli eğitim, bilgi, denetimlerin sağlanması, maliyet etkin kanıt araştırmalarının yaygınlaştırılması, eğitimcilerle eş güdümün, hemşirelik çalışma profilinin çıkarılması, lobicilik, hemşire politikacılar araştırma sonuçlarının yayılması vurgulanmaktadır. Ulusal Hemşirelik Birliklerinin rolü, meslek seçiminde birinci basamağın desteklenmesi, hemşirelikte kariyer olanakları ve çıktılarının hemşirelere ulaştırılması, yönetsel değişiklikler, sürdürülebilir, finansal, fiziksel, teknolojik, hemşireliği destekleyici insani kaynaklarının ayrılması, disiplinler/sektörlerle iş birliği, maliyet etkin/fon sağlayan araştırmalarda kurumların eş güdümü vurgulanmaktadır. Öncelikli alanların yerel, ulusal ve uluslararası araştırma gündemini etkilemesi, araştırma enstitüleri ve ulusal hemşire birliklerinin oluşturulması, hemşirelerin hizmetlere katılımını engelleyen ve sınırlayan yasal düzenlemelerin yeniden ele alınması, hemşirelerle iletişim planının geliştirilmesi ve politikaların hemşirelik yeniliklerini engellememesi için eş güdümün sağlanması vurgulanmaktadır. (ICN, 2008).

ICNT09'da hemşirelere; sağlık bakımında hemşirelerin yenileşim/inovasyon alanındaki rolleri açıklanmaktadır. Bu bağlamda hemşirelik hizmet sunumunda yenilikçi girişimlerle hemşirelik bakım sorunlarına çözüm getiren hemşirelerin desteklenmesi gereği vurgulanmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; olumlu uygulama ortamlarının desteklenmesi, siyasi ve sanayi iş birliği artışının sağlanması, hemşirelik ve diğer sağlık çalışanlarının yenileşim girişimlerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir (ICN, 2009).

ICNT10'da hemşirelerin kronik hastalıklarla mücadelede aileler, hastalar ve toplumlara yönelik davranışı geliştirmeleri için sağlıklı rol modeli olmaları gerektiği anlatılmaktadır. Bu doğrultuda hemşirelerin, doğru davranışı geliştirmeyi sağlaması için gereken sosyal, ekonomik, politik değişim savunuculuğunu yapabilmeleri konusunda cesaretlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; sigara bırakma, alkol kullanımının azaltılması haftada üç kez en az 30 dakikalık egzersiz ve bireylerin sağlıklı beden kitle indeksinin sağlanması, kampanya/etkinliklerde kronik hastalık bilincinin artırılması, okul, iş yerleri ve sağlık merkezlerine hastalıklara ilişkin bilginin yayılması, istatistik bilgilerin duyurulması, hemşire başarılarının takdir edilmesi, bakanlıklarla iş birliğinin sağlanması, ulusal sağlık politikalarına etki edilmesi, savunmasız grupların savunuculuğunun yapılması, iyi uygulama örneklerinin kanıtlarının paylaşılması, kronik hasta bakımında hemşire girişimlerini destekleyici kılavuzların yayınlanması ve disiplinler arası iş birliğinin sağlanması önerilmektedir (ICN, 2010).

'Hemşireler Sizin İçin Her Yerde' ICNT11-13'te;

ICNT11'de hemşirelere; genetik çevre, sosyal belirleyicilerinden etkilenen sağlık kavramının aksine, hastalık nedeniyle acı çekmemenin birçok faktörden etkilendiği, milenyum hedeflerinde malarya, kızamık ve HIV gibi hastalıklarla mücadeleye dikkat çekildiği, sağlık, esenlik ve beklenen yaşam süresi yönünden büyüyen bir boşluk olduğu bildirilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; hemşirelerin yeni roller geliştirmesinin birçok hizmete ulaşmada kolaylaştırıcı olduğu, bakımda dil sorunlarının kaldırılması, lobcilik ve savunuculuk çalışmaları için hemşirelerin kendilerini geliştirmeleri, kanıta dayalı araştırmalar yapılması, politika geliştirmek için finans, tarım, ulaştırma, enerji gibi sağlığın diğer belirleyicilerinin fark edilmesinin gerekliliğine değinilmektedir (ICN, 2011).

ICNT12'de hemşirelere; dünyadaki nicelik ve nitelik açısından adaletsizliklerle ve düşük mali kaynaklar ile karşı karşıya kalan sağlık sistemleri ve yeterince bilgi sahibi olunmadan verilen kararların, iyi hizmet verilmemesine ve düşük verimlilikle etkisiz/adaletsiz hizmet sunumuna neden olabileceği anlatılmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; hemşirelikte ortak bir vizyon ve amaç anlayışı geliştirmede ortaklıklar, değişimi desteklemede en iyilerin değişim temsilciliğinde kullanılması, bilgiyi paylaşmayı, yaymayı, sürekli eğitim ve kontrol listeleri/kılavuzlar gibi standardize uygulamaları kullanmayı önermektedir. Düşünce ve en iyi uygulamaların paylaşıldığı çevrimiçi toplulukların oluşturulması, kanıta dayalı uygulamaların yayılması, ulusal farkındalık kampanyaları, uygulamadan-eyleme yeniliklerin ödüllendirilmesi ve maliyet etkin uygulama sonuçlarının yayılması önerilmektedir (ICN, 2012).

ICNT13'te hemşirelere; “Binyıl Kalkınma Hedefleri” konusunda hemşirelerin farkındalığını artırılması, yeterli hizmeti alamayan yerlerde kalkınmayı gerçekleştirecek bakım gereksinimlerine yanıt verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; hemşire istihdamı düzenlemelerinin yapılması, çalışan güvenliği, uygulama, yönetim, araştırma ve geliştirme için eğitim-öğretim yeterliliğinin artırılması ve izleme-değerlendirmenin yapılması önerilmektedir. Sağlığı iyileştirme ve hastalıkları önlemede davranış değişiklikleri, HIV/AIDS danışmanlığı/testleri, damgalama/stigma karşıtı öneriler, yaşa, kültüre uygun çevre sağlığı eğitimi, sivrisineklere karşı önlemlerde politika ve uygulamaların izlenmesi, sağlık sektörü içerisinde ve ötesinde bilgi ağı oluşturulmasında yeni teknolojilerin kullanılması önerilmektedir (ICN, 2013).

Hemşireler Değişim İçin Bir Güç ICNT14-16'da;

ICNT14'te; hemşireler için yüksek kalitede bakımın eğitilmiş hemşire gücü ve iyi çalışma ortamlarının sonucunda olduğu belirtilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; hemşirelik bakış açısına katkı ve eğitimine yatırım yapılması, hemşirelerin sınır ötesi denkliliğinin düzenlemelerle sağlanması, hemşireler ve hastalar arasında dil uyumunu geliştirmeye yönelik vize vb. yasal düzenlemelerin sağlanması gereği vurgulanmaktadır. Ayrıca eğitim alan hemşirelerde denkliliğin geçişli eğitim planıyla oluşturulması ve ülke sınırlarında farklı ülkelerden gelen hemşirelerden hemşirelik bakış açısına katkı anlamında yararlanılması gerektiği belirtilmektedir (ICN, 2014).

ICNT15'te hemşirelerin herkes için daha iyi sağlık kavramını sağlayabilmesi için gereklilikler belirtilmiştir. Bu doğrultuda hemşirelerin finansman, maliyet etkililik, kaynak yönetimi, sağlık bakım maliyeti ve bakım temelli sağlık hizmeti hakkında standardize edilmiş bir hizmet sunumu anlayışı geliştirmeleri gerektiği belirtilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; etkin

ilaç yönetimi, sahte ilaçların belirlenmesi, birey/toplumların eğitimi, kanıta dayalı uygulamaların geliştirilmesi, hemşirelik girişimleri için kanıta dayalı kılavuzlar hazırlanması ve kullanılması, enfeksiyon kontrol protokollerinin geliştirilmesi, bakımın sürekliliğinin sağlanması, klinik karar ve yönlendirmede etkili olunması, maliyet etkin kanıtların değerlendirilmesi ve politikaya katılması, kanıtların raporlaştırılması, işe yarar bilgi ve sezgilerin toplanması, çıktıların sağlık bakanlıkları ve özel sektörle paylaşılması gerektiği anlatılmaktadır. Ayrıca güncel gelişmelerin öğrenilmesi, temel gruplarla kamuoyu seferberliğinin sağlanması, hemşirelikte önemli kişilerle bağlantı kurularak politika ağların oluşturulması ve temsilcilerle düzenli iş birliğinin yürütülmesi önerilmektedir (ICN, 2015).

ICNT16’da hemşirelere; sağlık hizmetlerindeki büyük rolleri, hemşire işgücünün toplumsal gereksinime yanıt verme gücü, bebek, anne ölümü risk etmenlerinin azaltılmasındaki etkileri, temiz su erişimi, sıtma tüberküloz hastalıklarının yayılmasının düşürülmesindeki başarıları hatırlatılmaktadır. Ayrıca dünya genelinde anti-mikrobiyal dayanıklılık, yeni salgın hastalıklar, küresel iklim değişiklikleri, savaş ve göç gibi sorunların var olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda hemşirelerin, yenilikçi ve önder özelliklerine gereksinim duyulacağı, ulusal ve uluslararası olaylarda etkilerinin artacağı, yeni liderlere gereksiniminin olacağı, öz-dayanıklılık stratejileri geliştirmeleri gerektiği ve dünyada yaşanan gelişmeler ışığında hemşirelik rollerinin daha geniş bir sistemle ele alınması gerekliliği belirtilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; çalışan sağlığının koruması için öz-bakım yetenekleri geliştirmede hastalar, hastabakıcılar, toplumla birlikte çalışılması, sağlık çalışanlarına koruyucu ekipman, öğrenme-vaka yönetim-gözden geçirme olanaklarının sağlanması, afet planlarının oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Çalışan sağlığı mevzuatına uygun, istihdam ve dayanıklılık planlamasının yapılması, hemşire becerilerinin en uygun şekilde kullanımı, hemşirelerin politika oluşturma sürecine katılması ve hemşirelik önderlerinin geliştirilmesi vurgulanmaktadır (ICN, 2016).

Hemşireler Öncü Bir Ses ICNT17-22’de;

ICNT17’de hemşirelerin dünya insanların başarı ve sağlığı için katkıları olduğu belirtilmektedir. Bu katkılarının görünürlüğünün sağlanması için lobicilik çalışmalarının gerekliliği vurgulanmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; hemşirelerin yenilikçi lobici, “multidisipliner”, dayanışmacı, politika alanında hemşireliği temsil yeteneğine sahip, önerilerde bulunabilen, siyasi ortamda danışmanlık çalışmalarına katılan ve sağlık politikalarını etkin şekilde etkileyebilecek nitelikte olmaları için desteklenmeleri gerektiği anlatılmaktadır (ICN, 2017).

ICNT18’de hemşirelere; sağlığın insan hakkı olduğu, sağlık hizmetlerine erişimin önünün açılması gerektiği ve sağlık hizmetlerinin sunumunda hemşirelerin anahtar rolü tanımlanmaktadır. Sağlığa erişimde hemşirelerin sorumluluğu, bakıma erişimin karmaşıklığının aşılmasında bireylerle en yakın temasta olan hemşirelerin benzersiz ve samimi görüşlerinin yararlı olacağı belirtilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; hemşirelerin sağlık politikalarına sesleriyle güç katacağı açıklanmakta ve sağlık hakkına dayalı bir sağlık sisteminin ilkeleri tanımlanmaktadır (ICN, 2018).

ICNT19’da hemşirelere; hemşireliğin uygun kullanımıyla ‘Herkes için Sağlık’ vizyonunu sağlamada hasta savunuculuğu, bilimsel becerileri, işgücündeki sayıları, yaşam döngüsü, bakım sürecinde sağladıkları bakım çeşitliliği nedeniyle önemli bir gizil değere sahip oldukları vurgulanmakta, ayrıca hemşireler sağlık hizmetleriyle ilgili karar alma ve politika geliştirmede veri sağlayabilecek ve öncülük etmeleri gereken bir pozisyonda gösterilmektedir. Hemşirelerin her alanda bireyler ve toplumlarla çalıştıkları ve nüfusların sağlık gereksinimlerini karşılama ve sağlık sistemlerini geliştirmek için en iyi pozisyonda oldukları belirtilmektedir. Ayrıca salgın hastalıkların yetersiz sağlık sistemi ve sınırlı kaynakları olan toplumları tehdit edebileceği ve hemşirelik bakımının yaşamsal önemi olduğunun kanıtlarla desteklendiği vurgulanmaktadır. Kurum/kamuoyu/derneklere; etkili nüfus sağlığı yönetimi, hasta ve toplum katılımının sağlanması, multidisipliner bakım ve iş-birliğini desteklenmesi hatırlatılmakta, ayrıca hemşirelere karşı şiddeti azaltma stratejileri listelenmektedir (ICN, 2019).

ICNT20’de; ‘Uluslararası Hemşireler Günü 2020’ raporuyla dünyada hemşirelerin insanların gereksinim duydukları yerde ve zamanda, gerekli bakım ve ilgiyi sağlamak için yorulmadan çalıştıklarına dikkat çekilmektedir. Hemşirelik mesleğinin sesinin tüm dünyada duyulmasını ve yayılması gerektiği ve hemşirelerin toplumların refahına katkıda bulunduğu vurgulanmaktadır. Bakım verici, eğitici, önder ve savunucu olarak hemşirelerin güvenli, erişilebilir ve uygun bakımın sağlanmasında önemli rol oynadıkları mesajı verilmektedir. Kurum/kamuoyu/derneklere; eğitim ve politika alanlarında hükümetlerin, hastaneler/kliniklerdeki hemşirelerle daha yakın çalışması gerektiği ve dünyamızın karmaşıklığından dolayı, hemşirelik mesleğinin gereksinimi olan görünürlüğü elde etmek için hem ulusal hem de profesyonel sınırların ötesine uzanılması gerektiği anlatılmaktadır (ICN, 2020a).

ICNT21’de; sağlık hizmetleri planlanırken, hemşirelerin etkili ve yetkili istihdamının insan merkezli ve bütüncül yaklaşımı destekleyerek toplumlar için olumlu sağlık çıktılarına ulaşılmasını sağlayacağı vurgulanmaktadır. Küresel salgın sırasında,

ülkelerin sağlık sistemlerinin çoğunluğunun sağlık hizmeti gereksinimini karşılayamadığı görülmüştür. Bu bağlamda ICN sağlıkla ilgili politikalar, uygulamalar ve sağlık hizmeti olanaklarında önemli düzenlemeler yapılmadığı sürece, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşamayacağını ve herkese etkili sağlık hizmetinin sunulabilmesi için dünyadaki tüm hemşireleri ve hemşirelik mesleğinin ilerlemesini sağlayan çalışmalarını desteklemeye devam edeceğini bildirmektedir (ICN, 2021).

ICNT 22’de; DSÖ Hemşirelik ve Ebelik için Küresel Stratejik Yönergeler: 2021-2025 (SDNM), DSÖ Dünya Hemşirelik Durum Raporu (SOWN) ve Uluslararası Hemşire Göçü Merkezi’nin 2022 ve Ötesinde Sürdürme ve Kalıcı Kılma raporları temel belgeleriyle birden fazla paydaşın amaçlarına etkin şekilde ulaşmak için gereksinim duyduğu kılavuzluğu sağlayarak, özellikle SDNM’nin uygulanması desteklenmektedir. Küresel salgının genel olarak sağlık sistemlerine, özel olarak hemşirelik iş gücüne getirdiği yük incelenmektedir. Eğitim, meslek alanları, önderlik, politika alanlarının her birine yatırım yapmanın yararları, yetersiz yatırımların kanıtları, anlamlı yatırımlardan beklenen sonuçlar ve başarılı olunması için gerekli eylemler tartışılmaktadır. Sağlık çalışanlarının güvenliği, hemşirelerin sağlık ve esenliğinin önemsenmesi ve yatırım yapılması stratejik önceliklerine odaklanılmaktadır. İnsani krizlerde hemşirelerin rollerinin büyüklüğüne dikkat çekilmekte, “Afet Hemşireliğinde Temel Yetkinlikler” başlıklı bir doküman hazırlanmış bulunmaktadır. Küresel salınla birlikte sağlık sistemlerinin yeniden yapılanmasıyla dönüşüme de gereksinim duyulduğu ve dönüşümün temelini; bireylere, topluluklara bakmakla yetkili, sorumlu kılınan kişilerin haklarını tanıma ve bu haklara saygı duyma olabileceği vurgulanmaktadır. ICN dönüşüm için yatırım yapılması gereken politika alanlarına, fırsatları ve kanıtları tümüyle sunmakta ve önerilerini ayrıntılı olarak belirtmektedir (ICN, 2022; ICN, 2022a).

Bulgular doğrultusunda 2002-2022 ICN tematik kitapçık içeriklerinde atfı yapılan hemşirelik rolleri Şekil 4’te gösterilmektedir.

ICN HEMŞİRELER GÜNÜ MOTTOSU	ICN HEMŞİRELER GÜNÜ TEMATİK KİTAPÇIK KODU	Temalarda Atıfta Bulunulan Profesyonel Hemşirelik Roller													Diğer Hemşirelik Roller			
		Bakım Verici	Eğilici	Arastırma	Yönetici	Karar Verici /Yaka Yönetici	Savunucu	Kariyer Geliştirici	Özellikle Sorumluluk Sahibi Olma,	Keşif ve Keşif Sorumluluk Sahibi Olma/ Çözüm Üretici	Rehabilitasyon	Rahatlatıcı	Tedavi Edici/Üzrman	Danışman	Liderlik	Değişim Ajansı	Sosyal Batırıcı	Politika Yapıcı
Hemşireler Sizin İçin Her Yerde”	ICNT02																	
	ICNT03																	
	ICNT04																	
	ICNT05																	
	ICNT06																	
Sağlıklı İstihdam, Olumlu Çalışma Ortamları- Kaliteli İşyerleri-Kaliteli Hasta Bakım kavramı	ICNT06																	
	ICNT07																	
Toplumlara Nitelikli Hizmet Ulaştırma ve Sunma	ICNT08																	
	ICNT09																	
	ICNT10																	
	ICNT11																	
Açığı Kapatmak	ICNT12																	
	ICNT13																	
	ICNT14																	
Hemşireler Değişim İçin Bir Güç	ICNT14																	
	ICNT15																	
	ICNT16																	
Hemşireler Öncü Bir Ses	ICNT17																	
	ICNT18																	
	ICNT19																	
	ICNT20																	
	ICNT21																	
	ICNT22																	
	Toplam (n)	18	13	13	14	5	20	2	4	13	3	2	11	8	13	21	13	17

Şekil 4. 2002-2022 ICN tematik kitapçık içeriklerinde atfı yapılan hemşirelik rolleri

Tartışma

ICN tema kitapçıklarının yayınlandığı dillere bakıldığında ağırlıklı İngilizce, Japonca ve Almanca dillerinde yayınlandığı görülmektedir. Yayınlandığı diğer diller İtalyanca, Portekizce, Arnavutça, Fransızca, İspanyolca dilleri yanı sıra Çekçe Tai dili Romence ve Türkçedir. ICN birçok ülkede hemşirelere tematik kitapçıklara kendi dillerinde erişim olanağı sunmaktadır. Tema kitapçıklarının alt başlıkları, tema ana başlıklarıyla uyumlu olarak değerlendirilmiştir. Tema kitapçıklarında başvurulan kaynakların yeterli sayıda olduğu ve erişilebilir olduğu görülmüştür. Tema kitapçıklarında ele alınan sağlıkla ilgili değişkenler, kamu kurum ve kuruluşlara verilen mesaj ve öneriler ile atfı yapılan hemşirelik rolleri aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır. Bu doğrultuda araştırma bulgularına bakıldığında; ICN’in tema kitapçıklarının sosyal, kültürel, ekonomik değişimler, küresel ve toplumsal yaşam olayları çerçevesinde belirlendiği görülmektedir.

ICN 2000-2007 kitapçıkları, 21. yüzyılın yaşam olaylarını, sosyal belirleyicilerini ve tarihsel bir özetini sunmaktadır. **‘Hemşireler Sizin İçin Her Yerde’** ve **‘Sağlıklı İstihdam/Çalışma Ortamları/Kaliteli Hizmet’** özdeyişleriyle (mottolarıyla); aile sağlığına, HIV/AIDS’e, damgalanmaya, yoksulluğa, hasta güvenliği, güvenli ilaç gibi önemli olgularda hemşirelerin rollerine değinmiştir. Küreselleşme 21.yüzyıl sonlarında sosyal, politik, ekonomik, teknolojik, çevresel ve kültürel konuları kapsayan çok boyutlu bir olgu olarak ortaya çıkmış, sağlık, sağlık bakımı ve küresel düzeyde değişim yaratarak bütün disiplinleri etkilemiştir (Kaya ve Aydemir, 2011). Küreselleşmenin etkilerinin sürdüğü bu dönem, sağlık insan gücünün de yapılanma sürecini gerektirmektedir. Ülkemizde de 2007 yılında güncellenen “5634 sayılı Hemşirelik Yasası”nın sonuçlarından biri hemşirelikte cinsiyet ayrımının ortadan kalkması ve kadın cinsiyetine yüklenen hemşirelik imgesinin daha geniş bakış açısına kavuşmasıdır (Taylan ve ark., 2012; T.C. Resmi Gazete, 2007). Bu temalarda hemşirenin profesyonel hemşirelik rollerinin yanında önderlik, değişim ajanı, sosyal belirleyici ve politika yapıcı rollerine de gönderme yapılmaktadır.

Toplumlara nitelikli hizmet ulaştırma ve sunma açısından 2008-2010 temalarında hemşireler, toplumlara birinci basamak hizmetlerine önderlik eden, hemşirelik bakımında yenilikçiliği ve kronik hastalıkların bakımını yöneten nitelikleriyle öne çıkmışlardır. Yenilikçilik, bilişim teknolojilerinin hemşireliğin kendine özgü bilgi birikimi ve hemşirelik uygulamalarında kullanılmasıyla, hemşirelik mesleğinde yer almakta, hemşirelik eğitiminden, araştırmalarına, uygulamalardan yönetime, bakım, tedavi eksiklik ve yanlışlıklarının belirlenmesinden önlenmesine kadar çoğu alanda etki etmektedir (Bilgiç ve Şendir, 2014; Softa ve ark., 2014). Amerikan Hemşirelik Okulları Birliği (The American Association of Colleges of Nursing [AACN]), 2008 yılından bu yana hemşirelik eğitiminde geleneksel yöntemleri yeniden değerlendiren ve eğitim programlarında değişikliklere önderlik eden okullara “Profesyonel Hemşirelik Eğitiminde İnovasyon Ödülü” vermektedir (AACN, 2022). Türkiye’de hemşirelikte yenilikçiliği geliştirmedeki girişimlerin en önemlilerinden biri “İnovatif Hemşirelik Derneği”nin kurulması ve 2008 yılında 1.Uluslararası İnovatif Hemşirelik Kongresinin düzenlenmesidir. Teknolojideki gelişmeler, öğrenci özellikleri ve beklentilerindeki değişimler, hemşirelik eğitiminde yenilikçilik gereksinimini oluşturmuştur. Hemşirelik eğitim kurumlarının, ortak vizyonla stratejik planlar geliştirmelerinin yanı sıra hemşirelik öğrencilerinin mesleki bilgi ve becerilerinin gelişmesini destekleyen yenilikçi stratejilerin hemşirelik müfredatlarına eklenmesi sağlanmalıdır (Kartal ve Kantek, 2018).

Açığı kapatmak başlıklı 2011-2013 temalarında, artan erişim, kanıttan eyleme ve “Binyıl Kalkınma Hedefleri” yer almıştır. Uluslararası sağlık kamuoyunun gündeminde olan sağlıkta eşitsizliklerin önlenmesi ana ekseninde hemşirelerin birçok rolü gündeme gelmiştir. Özellikle halk sağlığı hemşireleri olmak üzere dünya hemşireleri eşitsizlikleri azaltmada duyarlı ve görünür olduklarını göstermiş ve büyük sorumluluk almışlardır (Bahar ve Aydoğdu, 2011).

Hemşireler **‘Değişim İçin Bir Güç’** ana başlığında 2014 -2016 temaları; sağlık için yaşamsal bir kaynak, sağlığı/esenliği geliştirmek için etkin bakım, etkin maliyet ve sağlık sistemlerinin dayanıklılığının artırılması bileşenleri için güçlü kanıtlar sunmaktadır. Profesyonelleşen hemşirelik mesleğinin kanıta dayalı çalışmalarla güçlendiği bu dönemde, bilimsel üretkenlik, artan nitelikli hemşirelik uygulamaları, mesleki bilimsel bilgi birikimini artması ile çağdaş yaşama ayak uyduran bir mesleğin değiştirici gücü görülmektedir (Kuşaklı ve ark., 2019; Yılmaz ve ark., 2017). Bu gelişmeler ışığında, hemşirelik rolleri gelişmekte mesleki profesyonellik düzeyi artmaktadır.

ICN’nin **‘Hemşireler Öncü Bir Ses’** deyişi ile 2017-2022 temalarında, hemşirelerin dünya sağlığında öncü bir ses olduğuna dikkat çekilmiştir. 2017 yılı temasının kurgulanmasında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)”, 193 ülkenin imzasıyla kabul edilerek Ocak 2016’da yürürlüğe girmiştir. SKH’ye ulaşma stratejik planında yoksulluğun azaltılması, demokratik yönetişim ve barışı yapılandırma, iklim değişikliği, afet riski ve ekonomik eşitsizliği içeren temel alanlara yoğunlaşmıştır. Hükümetlerin SKH’yi kendi ulusal kalkınma planları ve politikalarına aktarmalarına destek sağlayacak ve “Binyıl Kalkınma Hedefleri” kapsamında kaydedilen ilerlemenin özellikle 2030 yılına kadar hızlanması için birçok ülkeye destek sağlayacak çalışmalar devam etmekte ve sağlık sektörü içinde önemli bir yeri olan hemşirelere önemli görevler düşmektedir. (ICN, 2016).

ICNT18 ‘Sağlık bir insan hakkıdır’ görüşü hemşireliğin felsefesini yansıtmaktadır. Sağlık bakım adaletsizliklerini önlemede hemşirenin rollerine vurgu yapılmaktadır. **Hemşireler Dünya Sağlığında Öncü Bir Ses** temasıyla hemşirelik işgücünün; klinik bakım, eğitim ve bilgi paylaşımı, halk sağlığı ve politikaya etkin katılımının gerektiği ve hemşirelerin uygun destekle, salgını sona erdirmeye anahtar oyuncular olacakları vurgulanmakta, hemşireliğin tüm rollerine gönderme yapılmaktadır (Choi ve ark., 2020). ICN, küresel salgından öğrenilenlerin ışığında, hemşirelik mesleğinin sağlık sistemlerinin dönüşümünde önemli rolde yer alacağını vurgulamakta ve yeni bir bütüncül sağlık sistemi dönüşümünde hemşirelik mesleğinin vizyonunu geliştirmeye devam edeceğini bildirmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Florence Nightingale'den günümüze hemşirelik mesleği birçok hayata dokunmuş, birçok toplumda var olmuş, birçok savaşta yaralar sarmıştır. Hemşirelik özveri ve yardım etme kavramları ile bilimsel bilgi, bütüncül bakış becerisi, sezgisel güç, kanıta dayalı eylem ve sanat kavramlarının harmanlanmasıyla oluşan profesyonel bir meslektir. Hemşireliğin bu eşsiz harmanı, hemşirelik rollerini oluşturmaktadır. ICN'in tematik kitapçıkları hemşireliğin arşivi niteliğinde olup öznesi insan olan hemşireliğin, gelişen ve değişen dünyada her alanda gereksinim duyulan profesyonel bir meslek olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada tarihsel süreçte, hemşirelik rollerinin gelişimi incelenmiş ve hemşireliğin tüm dünyada toplumsal olaylar ekseninde şekillendiği ve zaman içerisinde yeni rollerin oluştuğu, şekillenen tüm hemşirelik rollerinin ise günümüzde varlığını sürdürdüğü görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen bilgilerden yola çıkarak, bilimsel yazına göre ele alınan bazı çağdaş profesyonel hemşirelik rollerinin kapsamının genişletilmesi veya yeni rol tanımlarının yapılması, gelecekte yapılacak çalışmalarda, hemşirelik rollerini tanımlama ve görünür kılmaya daha fazla önem verilmesi, hemşirelik mesleği için gelecek nesillere aktarılacak bir miras niteliğinde olacaktır.

Kanıt temelli girişimleriyle mesleğe değer katan ICN, yayınladığı temaları ve ilgili kılavuz kitapçıklarıyla mesleğin gelişimine ve toplumsal algıya yön vermektedir. Tematik kitapçıklarda ele alınan hemşirelik rollerinin bakım verici, eğitici, araştırmacı, yönetici, karar verici /vaka yönetici, savunucu, kariyer geliştirici, özerk ve sorumluluk sahibi olma, tedavi edici/uzman, danışman, liderlik ve değişim ajanı, iletişim/ koordinatörlük/çevre düzenleyici, rehabilite edici, rahatlatıcı, sosyal belirleyici ve politika yapıcı rolleri olduğu görülmüştür. Bu rollerden kariyer geliştirici, rehabilite edici ve rahatlatıcı rollerin ilk kez COVID-19 küresel salgınının yaşandığı 2019 ICN tematik kitapçığında ele alındığı görülmüştür. Ayrıca karar verici/vaka yönetici hemşirelik rolü de 2019 ve sonrasında önem kazanmış, önceki dönemlerde ise yalnızca 2010 yılı tematik kitapçığında ele alınmıştır. Bu bağlamda, bu araştırma verileri doğrultusunda ilerleyen çalışmalarda yakın geçmişte oluşan kariyer geliştirici, rehabilite edici ve rahatlatıcı rollerin geliştirilmesi için çalışılması ayrıca karar verici/vaka yönetici rolünün bilimsel kanıtlarla desteklenerek öneminin açıklanması önerilebilir. Bu araştırma, hemşirelik mesleğinin çağı yakaladığını göstermektedir. Hemşirelik geleneksel rolünü kaybetmeden, yeni rol/sorumluluklar almış her toplumsal yaşam olayında söyleyecek bir söz bulmuştur.

Etik Kurul Onayı: Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle, açık erişimi olan kaynaklardan yararlanılarak gerçekleştirildiğinden etik kurula gerek bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Ethics Committee Approval: The research was carried out by document analysis method, which is one of the qualitative research methods, by making use of open access sources, so there is no need for an ethics committee.

Conflict of Interest: Not declared.

Funding: None.

Kaynaklar

- Açıkgöz, G. & Baykal, Ü. (2023). Hemşirelerin mesleki rolleri ve özerkliğini destekleyen yasal düzenlemeler. *Istanbul Kent University Journal of Health Sciences*, 2(1), 29-34 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2851101>
- Allen, G. (2000). Maximizing nurses' advocacy role to improve patient outcomes. *Association of periOperative Registered Nurses (AORN) Journal*, 71(5), 1038-1043, 1045-6, 1049-50. [https://doi.org/10.1016/s0001-2092\(06\)61553-6](https://doi.org/10.1016/s0001-2092(06)61553-6)
- American Association of Colleges of Nursing (AACN) (2022). *Innovations in professional nursing education*. <https://www.aacnursing.org/Membership/Volunteer-Engagement/AACNAwards/Innovations> (Erişim: 24/02/2022)
- Bahar, Z. & Aydoğdu, N. G. (2011). Sağlıkta eşitsizlik ve hemşirelik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 4(3), 131-136. <http://hdl.handle.net/20.500.12397/4596> (Erişim: 24/02/2022)
- Bilgiç, Ş. & Şendir, M. (2014). Hemşirelik bilişimi-Nursing informatics. *Cumhuriyet Nursing Journal*, 3(1), 24-28.
- Choi, K. R., Skrine Jeffers, K. & Logsdon, M. C. (2020). *Nursing and the novel coronavirus: Risks and responsibilities in a global outbreak*. *Journal of Advanced Nursing*, 76, 1486-1487. <https://doi.org/10.1111/jan.14>
- Çalık, M. & Sözbilir, M. (2014). *Parameters of content analysis*. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38. <https://doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Gedük, E. A. (2018). Hemşirelik mesleğinin gelişen rolleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(2), 253-258. <https://doi.org/10.17681/hsp.358458>

- Girvin, J., Jackson, D. & Hutchinson, M. (2016). *Contemporary public perceptions of nursing: A Systematic review and narrative synthesis of the international research evidence*. *Journal of Nursing Management*, 24, 994–1006. <https://doi.org/10.1111/jonm.12413>
- Hood, L. J. & Leddy, S. K. (2003). *Conceptual bases of professional nursing*. (5th Ed.) Canada: WoltersKlower Company.
- International Council of Nurses (2002). *International Nurses Day 2002: Nurses always there for you: Caring for families- information and action tool kit*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses (2003). *International Nurses Day 2003 Nurses: Fighting AIDS stigma, caring for all information and action tool kit*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses (2004). *International Nurses Day 2004 Nurses: Working with the poor; against poverty information and action tool kit*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses (2005). *International Nurses Day 2005 Nurses for patient safety: Targeting counterfeit and substandard medicines. Information and action tool kit*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses (2006). *International Nurses Day 2006 safe staffing saves lives. Information and action tool kit*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses (2007). *International Council of Nurses positive practice environments: Quality workplaces = Quality patient care information and action tool kit*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses (2008). *Delivering quality, serving communities: Nurses leading primary health care*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2009). *Delivering quality, serving communities: Nurses leading care innovations*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2010). *Delivering quality, serving communities: Nurses leading primary health care*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2011). *Closing the gap: Increasing access and equity*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2012). *Closing the gap: From evidence to action*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2013). *Closing the gap: Millennium development goals 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2014). *Nurses: A force for change, A vital resource for health*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2015). *Nurses: A force for change care effective, cost effective*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2016). *Nurses: A force for change: Improving health systems' resilience*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2017). *Nurses' role in achieving the sustainable development goals, International Nurses Day resources and evidence*. International Nurses Day Theme Book. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- International Council of Nurses. (2018). *Health is a human right access, investment and economic growth, International Nurses Day resources and evidence*. Geneva, Switzerland. https://www.icn.ch/system/files/2021-06/ICN_Toolkit_2018_EN_Low%20Res.pdf (Erişim:01.02.2022)
- International Council of Nurses. (2019). *Health for all nursing, global health and universal health coverage. International Nurses Day 2019 resources and evidence*. Geneva, Switzerland. https://www.icn.ch/system/files/202106/ICN_Guidance%20Pack%202019_EN.pdf (Erişim:01.02.2022)
- International Council of Nurses. (2020). *State of the world's nursing report – Policy dialogue next steps: The COVID-19 factor Press Information*. Geneva, Switzerland. https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/PR_44_SoWN%20Policy%20Dialogue_FINAL_0.pdf (Erişim:08.02.2022)
- International Council of Nurses. (2020a). *Nurses: A voice to lead nursing the World to Health. International Nurses Day 2020 resources and evidence*. Geneva, Switzerland. https://2020.icnvoicetolead.com/wp-content/uploads/2020/03/IND_Toolkit_120320.pdf (Erişim: 02.06.2021)
- International Council of Nurses. (2021). *Nurses A voice to lead a vision for future healthcare*. <https://2021.icnvoicetolead.com/> (Erişim: 02.06.2021)
- International Council of Nurses. (2022). *Nurses a voice to lead invest in nursing and respect rights to secure global health*. <https://www.icnvoicetolead.com/> (Erişim:09.10.2022).
- International Council of Nurses. (2022a). *Core competencies in disaster nursing version 2.0*. ISBN: 978-92-95099-68-5. https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN_Disaster-Comp-Report_WEB.pdf (Erişim:09.09.2022).

- Jenkins, J. E. (2005). *Nursing roles in the health care delivery system. Professional nursing. concepts and challenges.* (4th ed.). USA: Elsevier.
- Jokiniemi, A., Pietilä, A. M., Kylmä, J. & Haatainen K. (2012). Advanced nursing roles: A systematic review. *Nursing and Health Sciences.* 14, 421–43 <https://doi.org/10.1111/j.1442-2018.2012.00704.x>
- Kartal, H. & Kantek, F. (2018). *Hemşirelikte inovasyon örnekleri. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi,* 1(5), 58-63. <https://doi.org/10.5222/SHYD.2018.057>
- Kaya, M. & Aydemir, C. (2011). The historical development of globalization. *Dicle University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences,* 1(1), 14-36.
- Kuşaklı, B. Y., Yerköy, A. A. & Çetin, G. (2019). Hemşirelik mesleğinin kuşaklararası değişimi ve kuşakların yönetimi. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi,* 1(3), 203-208.
- Softa, H., Akduran, F. & Akyazı, E. (2014). The evaluation of the attitudes directed to the computer usage of nurses. *Gümüşhane University Journal of Health Sciences,* 3(3), 845-858.
- Taylan, S., Alan, S. & Kadioğlu, S. (2012). *Hemşirelik rolleri ve özerklik. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi.* 3, 66-74.
- T.C. Resmi Gazete. (2007). *Hemşirelik Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Kanun No: 5634, Sayı: 26510.* www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27472.html (Erişim 12/08/2020).
- World Health Organization (WHO) (2020). *State of the world's nursing 2020: Investing in education, jobs and leadership.* Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- Yılmaz, A., Yazgan, E. Ö., Dur, B., Salman, F. & Demir, A. (2017). Türkiye'de hemşirelik lisansüstü tezlerinin yayın olma durumu: Bibliyometrik çalışma (1977-2016). *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi.* 19(3), 34-44.
- Australian Institute of Health and Welfare. (2018). Physical activity across the life stages. <https://www.aihw.gov.au/reports/physical-activity/physical-activity-across-the-life-stages/contents/table-of-contents> (Erişim: 03.06.2015)
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). *İstatistiklerle Türkiye.* Ankara, Türkiye: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Hatch, D. J., Sumner, E. & Hellman, J. (1994). *The surgical neonate: Anaesthesia and intensive care.* (3rd ed., pp. 1-12). London, England: Edward Arnold.